

2015
KONYA

SERBEST BÖLGELER BİLGİ NOTU

İsmail ARAS

Nurten Elvan Köksoy

Mevlana Kalkınma Ajansı

15.09.2015

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	2
A. SERBEST BÖLGE KAVRAMI VE GENEL BİLGİLER	3
1 SERBEST BÖLGE NEDİR?.....	3
2 SERBEST BÖLGELERİN KURULUŞ AMAÇLARI NELERDİR?.....	3
3 SERBEST BÖLGELERİN İŞLEVİ NEDİR?	3
4 SERBEST BÖLGELERİN SUNDUĞU AVANTAJLAR NELERDİR?	4
5 SERBEST BÖLGELERİN OLASI OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ NELERDİR?	7
5.1 Olumlu Etkileri.....	7
5.2 Olumsuz Etkileri	9
6 SERBEST BÖLGELER NASIL KURULUR?.....	9
7 SERBEST BÖLGELERİN YER SEÇİMİ/ULAŞTIRMA-LOJİSTİK	10
8 SERBEST BÖLGELER KANUNUNDA VE İLGİLİ MEVZUATLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TASARISININ GETİRİLERİ NELERDİR?	13
B. ÜLKEMİZDE SERBEST BÖLGELER	15
9 SERBEST BÖLGELERDE DIŞ TİCARET.....	17
C. KONYA’NIN SERBEST BÖLGE KURULUMUNDA TERCİH EDİLEBİLİRLİĞİNİ ÖNE ÇIKARAN ÜSTÜNLÜKLERİ	22
D. KONYA NEDEN SERBEST BÖLGEYE İHTİYAÇ DUYUYOR?	22
E. EK-1 DÜNYADA İÇ BÖLGELERDE KURULMUŞ SERBEST BÖLGE ÖRNEKLERİ	25

Küreselleşmenin etkilerini arttırdığı günümüz dünyasında, ülkelerin ayakta kalabilmeleri için, var olan rekabet ortamında kendilerine yer edinebilmeleri için dünya pazarlarından daha fazla pay alabilmeleri gerekmektedir. Ülkelerin Dünya ticaretinden daha fazla pay alabilmeleri, üretimlerini artırmalarına ve ürettikleri mal ve hizmetleri dış piyasalarda satabilme becerilerine bağlıdır. Üretim artışı için yeni yatırımlara, yatırımlar için de sermayeye ihtiyaç duyulur. Bunun için hem yurt içi sermaye birikiminin artırılması hem de yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi gerekir. Ülkeler yatırım ve üretimlerini artırmak, yeni istihdam olanakları sağlamak, yabancı sermaye girişini hızlandırmak, yeni teknolojilerin kullanılmasını sağlamak, dış finansman ve ticaret olanaklarından daha fazla yararlanmak amacıyla, kendi siyasi sınırları içinde olmasına rağmen gümrük sınırları dışında bölgeler kurmaktadır. Bu bölgeler “Serbest Bölge” ve “ Nitelikli Sanayi Bölgesi ” olarak adlandırılmakta ve bu bölgelere vergi, resim, harç, kambiyo, gümrük vergisi gibi istisnalar uygulanmak suretiyle avantajlı hale getirilmektedir.

Avrupa ulusal devletleri gelişmelerinin ilk aşamasında, yani ticarete yönelik dönemde, ekonomik politikanın en önemli amacının, ülke sınırları içinde kendi kendine yeterli olabilmek için en iyi şartları yaratabilmek olduğunu düşünmüşlerdir. Bu amaca yönelik yollardan biri ise ağırlıklı bir “gümrük koruma” ile yerli sanayi teşebbüsüne yardımcı olmaktı. Dış ticaret kısıtlamaları genel olarak yurt içi üretimin dış dünya malları ile rekabet edemeyeceği endişesinden kaynaklanmaktadırlar. Çeşitli ülkelerde kullanılan teknolojinin, üretim faktörlerindeki verimliliğin, tüketici tercihlerine uyumda gösterilen başarı ve kalite üstünlüğünün farklı seviyelerde gelişmiş olması gerçeği, yurt içi üretimin dış dünya karşısında rekabette zayıf görünmesine ve gümrük vergisi gibi uygulamalarla yabancı malların yurt içindeki fiyatlarının pahalılaştırılarak ve hatta bunların yurda girişi engellenerek yerli sanayinin korunması yoluna gidilmesine neden olmuştur. Dış ticaret kısıtlamalarının diğer önemli bir nedeni de, ödemeler dengesi açığının giderilmesi için ithalatın kısılması şeklinde olmuştur.

Ancak zamanla milletlerarası mal mübadelesi artmış ve bunun ekonomik gelişmeye büyük katkısı olduğu görülmüştür. Bu koşullarda, esas olarak yurt içi üretimi korumayı ve ödemeler dengesi açığının kapatılmasını amaçlayan ve temelde ithalatı kısıtlayan dış ticaret kısıtlamaları, uluslar arası ticaretin büyük yararlar sağlayabileceği gerçeği ile çelişmeye başlamış ve sonuçta çözüm olarak «Serbest Bölge» kavramı geliştirilmiştir. Koruma sisteminde bazı değişiklikler yapılmaksızın, ülke sınırları içinde, ithal edilen malların kısa veya uzun bir süre için depolanabileceği, hatta istenilirse bu malların gümrükten geçmeden işlenebileceği bazı bölgelere sahip olmanın çok yararlı olacağı ve uluslararası ticareti arttıracacağı ve kolaylaştıracağı anlaşılmıştır.

Serbest bölge uygulamaları ile amaçlanan; kalkınmaya uygun ortamı oluşturmak, geleceğin sektörlerini seçip, teşvikleri onlara odaklamak, yani yatırımları gerçekleştirecek yabancı sermaye ile teknolojiyi ülkeye çekip, ülkenin dünya ekonomisinde söz sahibi olmasını sağlamaktır.

A. SERBEST BÖLGE KAVRAMI VE GENEL BİLGİLER

1 SERBEST BÖLGE NEDİR?

Genel olarak serbest bölgeler; ülkede geçerli ticari, mali ve iktisadi alanlara ilişkin hukuki ve idari düzenlemelerin uygulanmadığı veya kısmen uygulandığı, sınai ve ticari faaliyetler için daha geniş teşviklerin tanındığı ve fiziki olarak ülkenin diğer kısımlarından ayrılan yerler olarak tanımlanabilir¹.

2 SERBEST BÖLGELERİN KURULUŞ AMAÇLARI NELERDİR?

3218 sayılı “Serbest Bölgeler Kanununun” 1. Maddesine göre Serbest Bölgelerin kuruluş amaçları aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir;

- ✓ İhracata yönelik yatırım ve üretimi teşvik etmek
- ✓ Doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji girişini hızlandırmak
- ✓ İşletmeleri ihracata yönlendirmek
- ✓ Uluslararası ticareti hızlandırmak

3 SERBEST BÖLGELERİN İŞLEVİ NEDİR?

- ✓ Ülkeye yabancı sermaye ve teknolojilerin getirilmesine imkân sağlayacak uygun zemin yaratılması,
- ✓ Sanayicinin ihtiyaç duyduğu bazı hammadde ve ara malların kolaylıkla, istenilen miktarda ve zaman kaybı olmadan temin edilebilmesi,
- ✓ Sağlanan teşvik ve avantajlarla düşük maliyetli mal üretimi ve ihracı,
- ✓ Türkiye dışından gelen malların transit olarak diğer ülkelere satımı,
- ✓ Yeni istihdam olanaklarının yaratılması,
- ✓ Türk ihraç ürünlerinin ihracatını kolaylaştırmak ve hızlandırmak bakımından bir basamak olması işlevlerini görmektedir.²

¹ Ekonomi Bakanlığı

² Ekonomi Bakanlığı

4 SERBEST BÖLGELERİN SUNDUĞU AVANTAJLAR NELERDİR?

- **Vergi muafiyetleri**

Üretim konulu Faaliyet Ruhsatı kapsamında faaliyet gösteren serbest bölge kullanıcılarının imal ettikleri ürünlerin satışından elde ettikleri kazançları, Avrupa Birliği üyeliğinin gerçekleşeceği yılın vergileme dönemi sonuna kadar Gelir veya Kurumlar Vergisinden istisnadır.

Üretim faaliyetinde bulunan serbest bölge kullanıcılarının, serbest bölgelerde gerçekleştirilen faaliyetlerle ilgili olarak yapılan işlemleri ve düzenlenen kağıtları damga vergisi ve harçlardan müstesnadır.

Serbest bölgelerde üretilen ürünlerin FOB bedelinin en az % 85'ini yurtdışına ihraç eden kullanıcıların istihdam ettikleri personele ödedikleri ücretler gelir vergisinden müstesnadır. Bu oran Bakanlar Kurulu tarafından % 50'ye kadar indirilebilir.

Üretim faaliyeti dışındaki konularda 06/02/2004 tarihinden önce Ruhsat almış olan kullanıcıların Gelir veya Kurumlar Vergisi muafiyeti, Faaliyet Ruhsatı süresi sonuna kadar devam edecektir. 06/02/2004 tarihinden itibaren diğer konularda düzenlenen Faaliyet Ruhsatları kapsamında vergi muafiyeti bulunmamaktadır.

ŞEKİL 1 SERBEST BÖLGELERE SAĞLANAN VERGİ AVANTAJLARI

HALİ HAZIRDA SERBEST BÖLGELERDE SAĞLANAN VERGİ İSTİSNALARI			
Vergi İstisnası	İmalatçılar	Diğer Ruhsatlar	
		06/02/04 Öncesi	06/02/04 Sonrası
Gelir ve Kurumlar Vergisi	Var (AB üyeliğine kadar)	Var (ruhsat sonuna kadar)	Yok
Gelir Vergisi Stopajı	Var- %85 ihracat performansına bağlı (AB üyeliğine kadar)	Yok (sona erdi)	Yok
Damga Vergisi, Resim ve Harç	Var (AB üyeliğine kadar)	Var (AB üyeliğine kadar)	Var (AB üyeliğine kadar)
Gümrük Vergisi	Var	Var	Var
K.D.V.	Var	Var	Var

- **Ticarette Kolaylık**

Serbest bölgeler ile Türkiye'nin diğer yerleri arasında yapılan ticarette dış ticaret rejimi hükümleri uygulanır. Başka bir deyişle, Türkiye'den serbest bölgeye satılan mallar ihracat rejimine, serbest bölgeden Türkiye'ye satılan mallar ise ithalat rejimine tabi

olup, serbest bölge kullanıcıları Türkiye’den ihraç fiyatına (KDV’siz) mal ve hizmet satın alabilirler. Diğer taraftan, serbest bölge ile diğer ülkeler ve diğer serbest bölgeler arasında dış ticaret rejimi hükümleri uygulanmaz.

Ayrıca, bölgelerde sarf malzemelerinin en kısa sürede teminini sağlayabilmek amacıyla bedeli 5000 ABD Doları veya karşılığı Yeni Türk Lirasını geçmeyen Türkiye mahreçli mallar, isteğe bağlı olarak ihracat işlemine tabi tutulmayabilir.

- ***Kar ve Sermaye Transferi***

Sermaye ve elde edilen karlar. Türkiye dahil istenilen ülkeye, kambiyo mevzuatına uygun olarak, vergilendirilmeden serbestçe transfer edilebilir.

- ***Gümrük Vergisi İstisnası***

Serbest bölgeye getirilen Türkiye veya AB menşeli ya da buralarda serbest dolaşımda bulunan malların, serbest dolaşımda bulunma statüsü değişmediğinden, Türkiye’ye veya AB üyesi ülkelere girişinde gümrük vergisi ödenmez. Ayrıca üçüncü ülke menşeli malların serbest bölgeye girişinde ve bu malların Türkiye veya AB üyesi ülkeler dışındaki üçüncü ülkelere gönderilmesi halinde de gümrük vergisi ödenmez. Ancak serbest bölgeden Türkiye’ye veya AB üyesi ülkelere gönderilen serbest dolaşım durumunda olmayan üçüncü ülke menşeli mallar için Ortak Gümrük Tarifesi’nde belirtilen oran üzerinden gümrük vergisi ödenir.

- ***AB ve Gümrük Birliği Kriterlerinin Gerektirdiği Serbest Dolaşım Belgelerinin Temini İmkânı***

Serbest bölgeler, “Türkiye-AB Gümrük Birliği”nin parçası sayıldığından, bölgelerden Türkiye veya AB menşeli ürünler ile Türkiye’de serbest dolaşım durumunda bulunan ürünlerin A.TR Belgesi düzenlenerek AB’ye gönderilmesi mümkündür. Üçüncü ülke menşeli ürünler ise Ortak Gümrük Tarifesi’nde belirtilen oran üzerinden Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğüne gümrük vergisi ödenerek serbest dolaşıma geçirildikten sonra A.TR Belgesi düzenlenerek AB’ye gönderilebilir.

- ***Zaman Kısıtlaması Bulunmaması***

Mallar serbest bölgede süre sınırlaması olmaksızın kalabilir

- ***Vergisiz Alt yapı Hizmetleri***

Her türlü altyapı hizmetleri (Elektrik, Su, Doğal gaz, Haberleşme) KDV’siz olarak firmalara sunulur.

- ***2. El makine alım kolaylığı***

İkinci el makinelerin Serbest Bölgelere girişlerinde yaş sınırı yoktur.

- **Minimum Bürokrasi**

Her türlü bürokratik işlem Serbest Bölge içinde yürütüldüğünden bürokrasi en aza indirilmiştir.

- **Vergi Dışı Teşviklerden Yararlanma İmkani**

Serbest bölgede sağlanan teşvik ve avantajlardan yerli ve yabancı bütün firmalar eşit olarak yararlanır. Serbest Bölgedeki yatırımlar mevzuatında yer alan “İşleticiler ve kullanıcılar yatırım ve üretim safhalarında Bakanlar Kurulunca belirlenecek vergi dışı teşviklerden yararlandırılabilir.” ifadesi uyarınca yatırım teşvik sisteminin vergi dışında kalan desteklerinden faydalanabilir. Bunlar ise Konya için **SGK Primi İşveren Hissesi Desteği** ve öncelikli yatırımlar için **Faiz Desteği** şeklindedir. Serbest Bölge yatırımlarında teşvik belgesi düzenlenebilmesi ve bu desteklerden faydalanabilmesi için yatırımın bölgesel veya öncelikli yatırım konuları arasında olması ve asgari yatırım tutarlarını sağlaması gerekmektedir. Teşvik belgeli yatırımlara serbest bölgede yer tahsisi yapılamamaktadır. Serbest Bölgede yapılan yatırımlar, OSB’lerde yapılan yatırımlar gibi bir alt bölge desteğinden faydalanamamaktadır.

TABLO 1 SERBEST BÖLGELERDE YATIRIM TEŞVİK BELGESİ İLE SAĞLANAN DESTEKLER(ÜRETİCİ FİRMALAR İÇİN)³

KONYA İÇİN DESTEK UNSURLARI			BÖLGESEL YATIRIMLAR			ÖNCELİKLİ YATIRIMLAR	
			OSB DIŞI	OSB İÇİ	SERBEST BÖLGE	KONYA	SERBEST BÖLGE
KDV İSTİSNASI			VAR	VAR	MUAF	VAR	MUAF
GÜMRÜK VERGİSİ MUHAFİYETİ			VAR	VAR	MUAF	VAR	MUAF
VERGİ İNDİRİMİ	31.12.2015 tarihine kadar	Yatırıma Katkı Oranı(%)	20	25	MUAF	40	MUAF
		İndirim Oranı (%)	55	60	MUAF	80	MUAF
	01.01.2016 itibariyle	Yatırıma Katkı Oranı(%)	15	20	MUAF	30	MUAF
		İndirim Oranı (%)	40	50	MUAF	70	MUAF
SGK PRİMİ İŞVEREN HİSSESİ DESTEĞİ	31.12.2015 tarihine kadar	Destek Süresi	3 yıl	5 yıl	3 yıl	7 yıl	7 yıl
		Yatırıma Katkı Oranı(%)	15	20	15	35	35
	01.01.2016 itibariyle	Destek Süresi	YOK	3 yıl	YOK	6 yıl	6 yıl
		Yatırıma Katkı Oranı(%)	YOK	15	YOK	35	35
FAİZ DESTEĞİ			YOK	YOK	YOK	VAR	VAR
YATIRIM YERİ TAHSİSİ			VAR	YOK	YOK	VAR	YOK

³ Ajans Konya YDO Uzmanı Arif Köseoğlu tarafından hazırlanmıştır.

5 SERBEST BÖLGELERİN OLASI OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ NELERDİR?

Serbest bölgeler kurulurken ülkelerin kendi mevzuatlarına göre sağlanan muafiyetler ve istisnalar uygulamaya konulmuştur. Serbest bölgeler firmalara uluslararası ticarete rekabet avantajı sağlarlar. Dünyadaki serbest bölge uygulamalarına bakıldığında ülke ekonomisine canlılık getirdiği ve gelişimine katkıda bulunduğu kaçınılmazdır. Serbest bölgeler faaliyetlerini sürdürürken bazı olumlu ve olumsuz etkilerle karşılaşılabilir. Serbest bölgelerin ülkemizdeki gelişim sürecine baktığımızda olumlu etkilerinin daha fazla olduğu görülmektedir.⁴

5.1 Olumlu Etkileri

Serbest bölgelerden en büyük beklenti kuruldukları il ve bölgelerde ihracatın artması, yatırım ortamının iyileşmesi, teknoloji düzeyinin artması ve istihdam oluşturmalarıdır. Ancak serbest bölgelerin bu etkileri oluşturabilmesi için kuruldukları illerde belli düzeyde potansiyelin olması gerekir. Serbest bölgeler hiçbir altyapısı olmayan, üretim kapasitesi düşük, ticari kültürü zayıf ve erişilebilirliği yetersiz alanlarda etkili olmayabilir. Ülkemizde ticari faaliyetlerin düşük ya da hiç olmadığı serbest bölgelerde mevcut olup bu yatırımların ilimiz gibi potansiyeli yüksek alanlarda düşünülmesi bölge ve ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Serbest bölgeler kurulu olduğu illere ve ülke ekonomisine pek çok açıdan katkıları bulunmaktadır bunlar;

- ***İhracatı artırmaya katkı sağlar***

Serbest bölgeye ülke içerisinde yapılan mal satışları da ihracat sayılmaktadır. Serbest bölgedeki üretimin en azından bir kısmı, yerli hammadde ve girdi talebini arttıracığından ülkenin ihracatı artar. Ayrıca üretim için gerekli olan ithal girdilerin de gümrük vergilerine tâbi olmaksızın temin edilebilmesinden dolayı, maliyetler düşecek ve ihracat mallarının rekabet güçleri artacaktır. İhracat açısından bir diğer katkısı da reeksport denilen ve ihracatçılara tanıdığı kolaylıklarla ihracat hacmini arttıran unsurdur. Böylece serbest bölgeye gelerek başka bir ülkeye geçecek olan malların geçişleri ülkeye giriş-çıkış işlemleri yapılmadan gerçekleşmiş olur. Serbest bölgeler; ihracat piyasalarının tanınması, talep analizi ve buna göre ürün geliştirme çabalarına girişilmesi gibi ileriye yönelik istikrar sağlama amaçlı konular bakımından, dış ticaret sektörünün daha rahat ve bilinçli çalışmasına olanak tanır.⁵

⁴ Aksoy, F., "Serbest Bölgelerin Avantajları, Ülke Ekonomisine Etkileri : Kayseri Serbest Bölge Uygulaması", 2010.

⁵ Güllü, M., "Serbest Bölgeler ve Gaziantep Serbest Bölgesinin Yöre ve Ülke Ekonomisine Katkıları", 2008.

- **Döviz girişini artırır**

Serbest bölgeler; ihracatın artmasıyla sağlanan döviz artışlarının yanı sıra, bu bölgeler içerisinde ortaya çıkan birtakım işlemlerden dolayı da ülkeye giren döviz miktarını arttırmaktadırlar. Söyle ki; serbest bölgelerde faaliyet gösteren işletmelerden alınan ruhsat ücretleri, kira ücretleri, enerji-su ücretleri, işçi ücretleri, kredi faizleri ve varsa vergi ve buna benzer ücretleri bu çerçevede düşünebiliriz. Çünkü serbest bölgede yapılan işlemler döviz cinsindedir ve bu nedenle ülkenin döviz girdileri açısından olumlu bir katkı sağlamaktadırlar. Serbest bölgelerden yapılan ithalat da döviz tasarrufu sağladığından ülkenin döviz rezervlerine dolaylı da olsa ek katkı oluşturmaktadır.⁶

- **Yabancı sermaye ve yeni teknoloji girişini kolaylaştırır**

Yabancı sermaye, risk faktörünün düşük olması ve avantajlardan doğacak karlılığın daha da artması sebebi ile serbest bölgelere daha kolay gelmektedir. Özellikle üretim serbest bölgelerinin kurulduğu Latin Amerika ve Uzakdoğu ülkelerinde bu gelişmeler gözlenmiş olmakla birlikte, sermaye ve yeni teknoloji getirme gibi gelişen ülkeler için oldukça önemli katkıların, çok fazla gerçekleşmediği de görülmektedir. Yabancı sermaye gelse bile, yeni teknolojilerin sağlanması, özellikle çok uluslu şirketlerin gelişen ülkelere aktarmakta sakınca görmedikleri sanayi kollarında olmaktadır.⁷

- **İstihdama katkı sağlar**

Serbest bölgeler özellikle de serbest üretim bölgeleri, kuruldukları ülkede yeni istihdam olanakları sağlarlar. Örneğin; ülkemizde kurulacak bir serbest üretim bölgesinde yer alacak endüstriyel kuruluşlar, ülkemizden çeşitli kademelerde işgücü talebinde bulunurken; bölgedeki ticari ve hizmete yönelik kuruluşlar da yeni istihdam alanları sağlayacaklardır. Üstelik bu istihdam sadece bölge içerisinde sınırlı kalmayıp, gereksinimler doğrultusunda bölge gerisinde de ikincil bir etki yaratarak dolaylı istihdam meydana getirecektir. Serbest bölgede çalışan personelin ihtiyaçlarına göre bölge gerisinde de çeşitli sektörlerde (giyim, kozmetik, gıda, vb.) bir canlanma meydana gelecek ve serbest bölge söz konusu sektörleri devamlı besleyecektir.⁸

⁶ Güllü, M., "Serbest Bölgeler ve Gaziantep Serbest Bölgesinin Yöre ve Ülke Ekonomisine Katkıları", 2008.

⁷ Pekçetin, A.S., "Serbest Bölge Ve Nitelikli Sanayi Bölgelerinin İhracata Olan Katkılarının İncelenmesi", 2011.

⁸ Güllü, M., "Serbest Bölgeler ve Gaziantep Serbest Bölgesinin Yöre ve Ülke Ekonomisine Katkıları", 2008.

5.2 Olumsuz Etkileri

- **Serbest Bölgenin Bulunduğu Ülkede İthalatın Artması**

Bölgede faaliyette bulunan yabancı firmaların, yerli ülke malları ve firmalarıyla rekabete girerek, ticaret avantajının yabancı firmalara kaptırılması ithalat eğiliminin ortaya çıkmasına neden olur.

- **Yerli Firmalara Dış Pazarlarda Rakip Yaratma**

Yabancı firmalar, serbest bölgelerin sağladığı kolaylıklardan faydalanarak yerli firmalara rakip olarak, ulaştırma ve üretimdeki maliyet düşüşünden dolayı ev sahibi ülkelerin firmalarını rekabet dışı bırakabilirler.

- **Yabancı Yatırımların Ülke Ekonomisine Katkısını Azaltma**

Serbest bölgelerde faaliyet gösteren Çok Uluslu şirketler kar transferlerini istedikleri şekilde yapabildikleri gibi, çeşitli ülkelerde daha az gelir veya kurumlar vergisi ödeyebilmek için transfer fiyatlarını kullanmaktadırlar. Böylece yabancı yatırımların ülke ekonomisine katkıları azalmış olmaktadır

- **Yasadışı Faaliyetlerin Artması**

Serbest bölgelerde kaçakçılık için uygun ortam olasılığı bulunmaktadır. Ancak serbest bölgelerdeki kaçakçılık oranındaki artışlar konusunda herhangi bir özel bilgi bulunmamaktadır. Yine de bölgelerin yapıları gereği kaçakçılık konusundaki denetimlerin daha yoğun olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

- **Yatırımların Olumsuz Yönde Dağılması**

Serbest bölgelerin kurulduğu illerin sanayi merkezi olarak gelişmesi, yatırımların bölgesel dağılımında olumsuz yönde etkileyebilecek, yerli sanayilerin birçoğu serbest bölgelere yakın yerlerde yoğunlaşacak, buda bölgeler arası dengesizlikleri daha da artıracaktır.

- **Çalışma Koşullarının Bozulması**

Serbest bölgelerde genellikle grev hakkı ve sendikal faaliyetlere izin verilmediğinden işçi ücretleri, yurt içinde tespit edilen ücretlerden düşük düzeyde tutulmaktadır. Bu durum ücret piyasasında ikili ücret uygulamasına neden olmaktadır. Ayrıca bu bölgelerde çocuk ve kadın işçilerin çalıştırılması çeşitli sosyal sorunlar yaratabilecektir.

6 SERBEST BÖLGELER NASIL KURULUR?

Serbest Bölgelerin kuruluş kronolojisi mer'î mevzuatlar kapsamında aşağıdaki şekilde gerçekleşmektedir.

1. Girişimciler tarafından serbest bölge kurulmasına dair proje ile Serbest Bölgeler, Yurtdışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğü'ne başvurulması
2. Başvurunun Genel Müdürlük tarafından değerlendirilmesi
3. Olumlu bulunan projeler için hazırlanacak fizibilite raporunun Genel Müdürlüğe sunulması
4. Fizibilite raporunun da olumlu bulunması halinde, girişimciler ile Genel Müdürlük arasında yapılacak işlemlere ilişkin bir protokol imzalanması
5. Girişimci tarafından serbest bölgeyi kurup işletecek şirketin kurulması
6. Bakanlar Kurulu Kararı ile serbest bölgenin yer ve sınırlarını belirlenmesi ve serbest bölgeyi kurup işletecek firmaya yetki verilmesi
7. Yüksek Planlama Kurulu ile serbest bölgenin faaliyet konularının tespit edilmesi
8. Serbest Bölgeler, Yurtdışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğü ile kurucu ve işletici şirket arasında "kurucu ve işletici sözleşmesi" metninin imzalanması
9. Yapılan sözleşmeye uygun olarak bölgenin altyapı inşasının tamamlanması
10. Bölgenin kapısı, çiti, idari binaları ve faaliyete geçiş için gerekli altyapı çalışmalarının tamamlanması
11. İdari binaların ve resmi kurumların teşkilinin ardından bölgenin resmi açılışının yapılması

7 SERBEST BÖLGELERİN YER SEÇİMİ/ULAŞTIRMA-LOJİSTİK

Kurulacak bir serbest bölgeden etkin olarak yararlanılabilmesi için, o serbest bölgenin kurulacağı yerin rasyonel bir biçimde tespit edilmesi kritik önem taşımaktadır. Serbest bölgeler uluslararası ticari ilişkilere konu olduğundan; kuruluş yeri, ulaşım ve haberleşme hizmetleri ile direkt bağlantılı olmak durumundadır. Dış pazarlarla hızlı ve düzenli olarak temasta bulunabilmek için, uluslararası ulaştırma kolaylıklarının yanı sıra telefon, faks ve posta hizmetleri alt yapısının gelişmiş ve aksamadan sürdürülebiliyor olması zorunludur.

Öte yandan, hangi tür ulaştırma kolaylıklarının gerekli olduğu, işçi sayısı ve niteliğinin belirlenmesi, fiziki ve ekonomik çevrenin özellikleri, serbest bölgenin kuruluş yeri seçimini ve hangi malların faaliyet konusu olabileceğini etkilemektedir. Yabancı sermaye kuruluşlarında, gerek idari gerekse teknik açıdan istihdam edilen kalifiye insan gücüne serbest bölgelerde ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü böylece yerli idari ve teknik personelin eğitime katkıda bulunmuş olacaktır. Ancak, yabancı kalifiye elemanın serbest bölgede çalışabilmesi için uygun eğitim, sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler tesislerinin kullanıma sunulması beklenmektedir.

Serbest bölgelerin yer seçim kriterleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

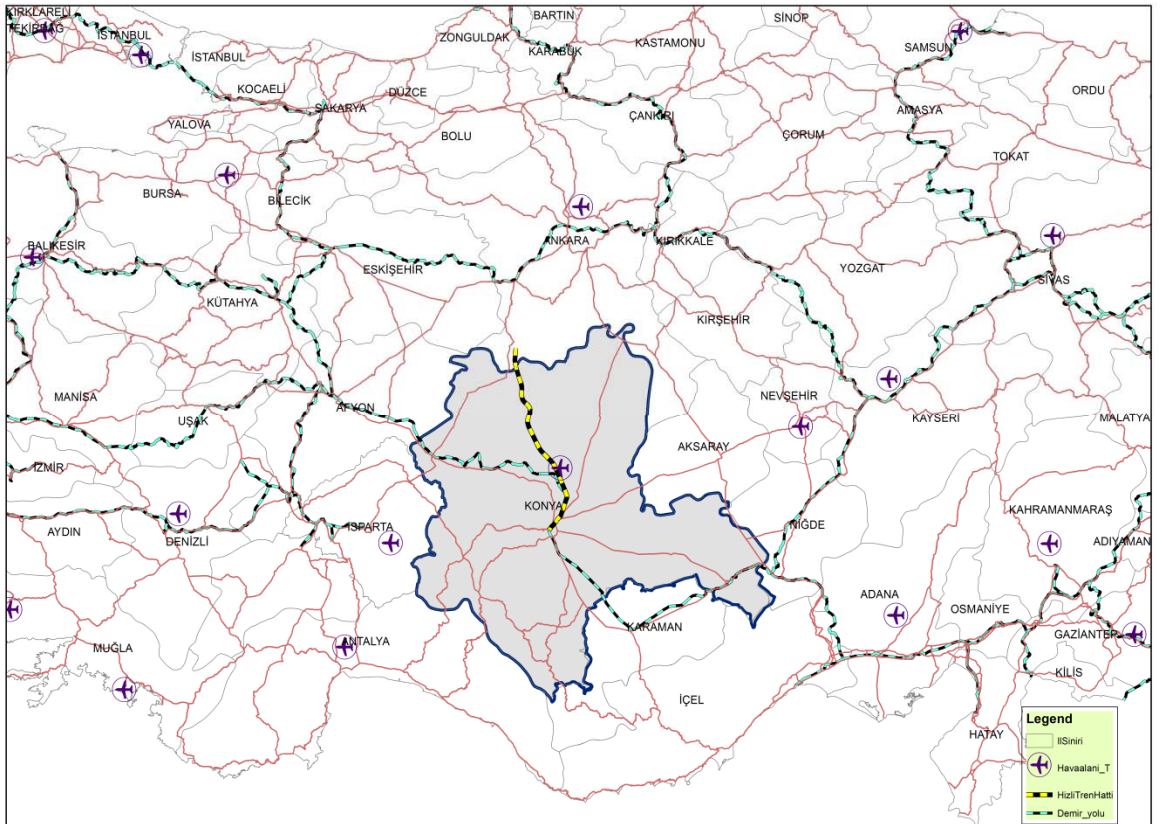
- Coğrafi olarak ulusal ve uluslararası ticaret yolları üzerinde bulunması
- Bölgenin bir deniz, liman veya hava limanı çevresinde yerleşmesi
- Arazi yapısının en uygun olan yerlerde kurulması

- Serbest bölge, ulusal ve uluslararası ticaretin yaygınlaştığı ve odaklaştığı yerlerde kurulmalıdır.
- Serbest bölge; önemli ihtiyaç pazarlarına yakın, gelişmiş ithalat ve ihracat merkezleriyle kolayca ilişki kurabilen bir konumda olmalıdır.
- Serbest bölgenin kurulacağı çevrede bankacılık, sigortacılık, reklamcılık, vb. faaliyetlerin yeterli derecede geniş ve gelişmiş olması gerekmektedir.

Güçlü bir ekonomi için yüksek kalitede altyapı ve hizmet sunumu hayati öneme sahiptir. Bir yörenin erişilebilirliğinin artırılması daha geniş bir işgücü pazarına erişim imkânı vermekte, tedarikçiler ve müşterilere daha hızlı ve ucuza ulaşılmasını sağlamakta, Pazar alanını genişletmekte, arazi kullanımıyla ilgili kısıtları ortadan kaldırmaktadır. Bu durum işletmelerin ve hane halkının yer seçim kararlarını etkileyerek, istihdam ve yatırım açısından olumlu etkiler yaratabilmektedir. Bu sebeple serbest bölge yer seçiminde gelişmiş ulaşım sistemleri ve lojistik alt yapısının önemli bir yeri vardır.

Bu anlamda Konya'ya baktığımızda; coğrafi bakımdan merkezi bir konumda olması ulaşım sistemlerinin odak noktasında olmasını sağlamıştır. İlimiz erişilebilirlik potansiyeli ile birlikte ülkemiz ulaşımında merkezi konumda olması gibi özelliği ile serbest bölgeyi besleyebilecek ulaşım altyapısına sahiptir.

ŞEKİL 2 ULAŞIM ALTYAPISI

Ulaşım ve lojistik anlamında Konya'nın mevcut yapısı aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Konya karadan 3 saat içinde 10 milyon kişiye (Ankara, Antalya, Kapadokya) ulaşılma imkânı sunmakta olup il ve devlet yolu ve bölünmüş yol uzunluğunda 1. sıradadır. Mersin limanına 4 saat mesafededir. Türkiye'nin tüm metropollerine (İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin). Demiryolu bağlantısı bulunmakta olup demiryolu uzunluğunda 2. sıradadır. Hızlı trenle; Konya-İstanbul 4 saat 20 dakika, Konya-Ankara 1 saat 35 dakika, Konya-Eskişehir 1 saat 42 dakika sürmektedir.
- Ulaşım kalitesinin artmasında en önemli verilerden birisi olarak görülebilecek bölünmüş yol çalışmalarında ise son yıllarda Türkiye genelinde gözle görülür bir artış olduğu görülmektedir. Öyle ki; 2013 yılı başında Türkiye genelinde toplam 19.066 km bölünmüş yolun hizmet verdiği görülmektedir. Konya'da ise toplam bölünmüş yol uzunluğu 869 km'dir. Konya İli sınırları içinde çevre illeri birbirine bağlayan ve bölge içi ana ulaşım akslarının büyük bir kısmının bölünmüş yola dönüştürülmüş olduğu ifade edilebilir.
- Türkiye genelinde hâlihazırda 2.127 km uzunluğunda otoyol olmasına karşın Konya'ya doğrudan hizmet veren bir otoyol bulunmamaktadır.
- Demiryolu bağlantısı bulunmakta olup demiryolu uzunluğunda 2. sıradadır. Yapılan hızlı tren yatırımları sayesinde; Konya-İstanbul 4 saat 20 dakika, Konya-Ankara 1 saat 35 dakika, Konya-Eskişehir 1 saat 42 dakika sürmektedir.
- TR 52 Bölgesinde bulunan Konya ve Karaman İllerinin herhangi bir denize kıyısı olmaması nedeniyle ve ülke genelinde de taşımacılığa uygun debili nehir bulunmaması nedeniyle bölgede deniz yolu ile taşıma yapılamamaktadır. Buna karşın bölgenin komşuluğunda bulunan Antalya İlinde yer alan limanlar, Mersin İlinde bulunan Limanlar ve ayrıca yine Mersin'de bulunan ve konumu dolayısı ile değerlendirilebilecek Taşucu Limanı bölge için fırsatlar sunmaktadır. Mevcut konvansiyonel hatlar marifetiyle yapılabilecek bölgeye entegrasyon çalışmaları, yine yüksek potansiyel taşıyan ve gelişim önerilecek alternatif liman noktalarına yeni demiryolu bağlantılarının sağlanması gibi çeşitli yöntemlerle bölgenin lojistik çeşitliliğinin artırılması da mümkündür.
- Havayolu ulaşımı, Konya'da bulunan 3. Ana jet üst komutanlığına ait askeri havaalanına ilave edilen sivil tesislerle sağlanmaktadır. Konya Havaalanı 2000 yılında hizmete girmiş olup sivil-askeri kategorisindedir ve kargo taşımacılığı da yapılmaktadır. Şehre uzaklığı 18 km'dir.

Türkiye genelinde toplam yolcu sayısının 2011 yılından 2012 yılına gelindiğinde toplamda %10 artmıştır. Bu artıştan Konya'nın da payını alması ve yolcu, uçuş ve taşınan kargo miktarını daha yukarılara taşıması gerekmektedir.

- Lojistik köy projesi kapsamında Konya ilinin de bulunmaktadır. Yüklemeden gümrüğe lojistik ile ilgili bütün süreçleri içeren bu lojistik merkezlerin kurulmasıyla işletmeler, ürettikleri ürünleri daha verimli, etkin ve hızlı bir şekilde müşterilerine ulaştırabileceklerdir.

8 SERBEST BÖLGELER KANUNUNDA VE İLGİLİ MEVZUATLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TASARISININ GETİRİLERİ NELERDİR?

Haliz hazırda serbest bölgelerin işleyişinde kanun ve yönetmeliklerinden kaynaklı zorlukların bertaraf edilmesi ve serbest bölgelerin amacına daha iyi hizmet ederek ülke ekonomisinin ihtiyaçlarına cevap verebilmesi adına mevcut mevzuatlar değişimler önerilmektedir. Hazırlana bu kanun taslağı ile aşağıda sıralanan hususlarda kolaylıklar sağlanacağı düşünülmektedir. Gerçekleştirilen değişikliklerle aşağıda etkiler oluşacaktır;

- **5. Maddede yapılacak değişiklik** ile acil kamulaştırma ihtiyaçlarının karşılanmasında acele kamulaştırma usulünün kullanılabilmesinin önü açılmıştır. Ayrıca kamulaştırma bedelinin kamuya yük getirmemesini sağlamak amacıyla serbest bölgeyi işleten kurumca karşılanacağı ifade edilmiştir. Kamulaştırmanın kapsamına bina ve tesisler eklenerek kamulaştırma kapsamı bölgeler lehine genişletilmiştir. Ayrıca kamulaştırmalarda TSK ya ait alan ve tesisler için ilgili kurumlardan izinlerin alınması gerekliliği eklenmiştir. Aynı kanunda yapılan ÇED raporlarına yönelik değişiklikler ile ÇED raporunun hazırlanması aşamasın önemli bir zaman kazanımı sağlayacak şekilde düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan değişiklik ile serbest bölgeler Valiliklerce oluşturulan komisyon marifetiyle hazırlanacak olan “yer tetkiki kararından” muaf tutulmuştur.
- **6. maddede yapılacak değişikliklerle** Katma Değer Vergisi Kanununda Serbest Bölgelerin tanımı ile uyumu sağlanmıştır. Ayrıca serbest bölgelerde kazançları gelir ve kurumlar vergisinden müstesna tutulan kullanıcılar Bakanlar kurulunca belirlenecek olan vergi dışı teşviklerden yararlanırken gelir ve kurumlar vergisi vermekle yükümlü olanlar vergi teşviklerden ilgili mevzuatlar çerçevesinde yararlanacaklardır.
- **7. Madde de yapılacak değişiklikler** ile bölge içi satışlarda özel hesap ücreti tarifelerini ülke için stratejik önem sahip yatırımlara yönelik olarak yeniden düzenleme yetkisini Bakanlar Kuruluna vermiştir. Eski kanun ile sadece bölge içi satışlarda uygulanan özel hesap ücreti tarifelerinin serbest bölgeden Türkiye’ye satış olması halinde de uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Böylece Türkiye’de benzer yatırıma sahip olan firmaların rekabet güçleri korunmaya çalışılmıştır. Ancak ülkemiz için stratejik önem sahip olan üretim faaliyetlerinde bu zorunlu

ödemelerin düşürülebileceği hatta sıfırlanabileceği yetki Bakanlar Kurulu kararına bağlanmıştır.

- **8. Maddede yapılacak değişiklikler** ile Serbest Bölge ile Türkiye'nin diğer yerleri arasında serbest bölgede faaliyet gösteren firmaların yatırım amaçlı ihtiyaçlarının karşılanması için gerçekleştirilecek iş ve işlemlerde, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlıklarına ortaklaşa alacakları kararlar ile vergi hususları hariç diğer işlemlerde kolaylıklar sağlanması noktasında yetki verilmiştir.
- **Maddede yapılacak değişiklik** ile Serbest Bölge işleticilerinin sözleşmelerinin sürelerinin bitimi ile sözleşmenin yenilenmesi esasları oluşturulmuştur. Sözleşmenin yenilenmesi ya da işleticinin değiştirilmesi durumunda eski işleticiye ait arazi, bina ve tesislerin özelleştirme kanunu kapsamında satın alınacağı ve 1 ay içinde bedelinin ödeneceği kararı alınmıştır.
- **Ek madde** ile yurt dışında Bakanlar kurulunun belirleyeceği ülkelerde serbest bölge, özel bölgeler, dış ticaret merkezleri ve lojistik merkezlerinin kurulması sağlanacaktır. Ayrıca bu bölgelerin Türkiye'de yerleşik bir şirket eli ile kurulmasının ve işletilmesinin önü açılmıştır. Kuruluş aşamasında işleten firmalara devlet yardımlarının verilmesi Bakanlar Kurulu kararı ile sağlanacaktır.
- **Geçici 3. Maddede yapılacak değişiklik ile** üretim faaliyetinde bulunan ve sadece yurt dışına yönelik olarak çalışan firmaların bakım, onarım, montaj gibi hizmetlerini ihracı sırasında oluşacak kazançlardan gelir veya kurumlar vergisi alınmayacaktır. Ayrıca üretici firmalara yönelik olarak geçici 3. Maddenin 2.fıkrasının b bendinde bahsedilen indirimlerin ülkemiz için stratejik önem sahip alanlarında olmak kaydıyla Bakanlar Kurulu tarafından önceliklendirileceği ifade edilmiştir.
- **Ek Geçici 7. Madde ile** Bakanlar Kurulu kararına bağlı olarak kara sınırımızın olduğu ülke sınırlarında geçici serbest bölgeler kurulacaktır. Böyle sınır kaçakçılığının önüne geçileceği öngörülmektedir.
- **Emlak Kanunda yapılacak değişiklik ile** serbest bölgeler organize sanayi bölgeleri gibi diğer yatırım alanları ile eşitlenmiş diğer yatırım alanlarına uygulanan emlak vergisi avantajları arazileri özel mülkiyetli serbest bölgeler içinde sağlanmıştır. Böylece serbest bölgelerde bina inşaatlarının sona ermesini takip eden bütçe yılından itibaren 5 yıl süre ile emlak vergilerinden muaftırlar. Ayrıca bu Özel mülkiyete haiz serbest bölge alanları organize sanayi bölgelerinde olduğu gibi arazi vergisinden tamamen muaf tutulmuştur.
- **Katma Değer Vergisi Kanununda yapılacak değişiklik ile** serbest bölgelere veya serbest bölgelerden yapılan yük taşıma işlemleri de katma değer vergisinden kısmi olarak muaf hale getirilmiştir. Böylece yurt içinde faaliyet gösteren ihracatçı firmalara sağlanan avantajlar serbest bölge firmalarına da getirilmiştir.

B. ÜLKEMİZDE SERBEST BÖLGELER

İhracata yönelik yatırım ve üretimi teşvik etmek, doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji girişini hızlandırmak amacıyla 1985 yılında başlatılan Serbest Bölgeler uygulaması, Kasım 2013 itibariyle 19 bölgeye (Adana-Yumurtalık, Antalya, Avrupa, Bursa, Denizli, Ege, Gaziantep, İstanbul Atatürk Havalimanı, İstanbul Endüstri ve Ticaret, İstanbul Trakya, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Mardin, Mersin, Rize, Samsun, Trabzon ve TÜBİTAK Marmara Teknokent Teknoloji Serbest Bölgesi) ulaşmıştır. Serbest bölgelerde toplam 3.221 firma faaliyet göstermektedir. Serbest bölgelerin mekânsal dağılım ve sayıları aşağıdaki haritada görüldüğü gibidir.

9 SERBEST BÖLGELERDE DIŞ TİCARET

TABLO 2 ÜLKEMİZDE SERBEST BÖLGELER GENEL GÖRÜNÜM

	Bölge Adı	Kuruluş Tarihi	İstihdam	2014 Türkiye-SB İhracat(\$)*	2014*Türkiye-SB İthalat(\$)*	2014 Yılı Toplam 4 Yönlü Ticaret Hacimleri(1000\$)
1	Adana Yumurtalık Serbest Bölgesi	1992	1877	52.557.104	103.055.427	515.598
2	Antalya Serbest Bölgesi	1985	4478	107.221.416	5.624.615	833.450
3	Avrupa Serbest Bölgesi	1996	3322	180.487.830	140.284.066	2.447.756
4	Bursa Serbest Bölgesi	2000	9271	252.773.090	92.311.301	1.934.424
5	Denizli Serbest Bölgesi	2000	33	3.197.476	2.300.231	121.408
6	Ege Serbest Bölgesi	1987	17.042	474.813.430	283.596.996	4.293.268
7	Gaziantep Serbest Bölgesi	1998	155	48.658.907	823.493	134.455
8	İstanbul Atatürk Havaalanı Serbest Bölgesi	1990	1246	92.398.734	48.931.011	1.518.438
9	İstanbul Endüstri ve Ticaret Serbest Bölgesi	1992	4367	231.098.630	114.988.963	3.327.829
10	İstanbul Trakya Serbest Bölgesi	1990	2047	150.442.191	51.895.759	1.633.496
11	İzmir Serbest Bölgesi	1997	1543	26.389.373	57.094.762	319.987
12	Kayseri Serbest Bölgesi	1997	3562	167.399.276	137.088.319	806.459
13	Kocaeli Serbest Bölgesi	2000	1358	185.377.483	136.024.262	700.819
14	Mardin Serbest Bölgesi	1994	4	0	0	0
15	Mersin Serbest Bölgesi	1985	9334	287.521.783	74.929.518	3.509.193
16	Rize Serbest Bölgesi	1997	2	1.704.604	153	3.522
17	Samsun Serbest Bölgesi	1995	401	5.122.856	10.562.067	111.085
18	Trabzon Serbest Bölgesi	1990	47	1.688.905	5.146	46.569
19	TÜBİTAK Mam Teknoloji Serbest Bölge	1999	1416	987.652	1.255.084	174.486
	TOPLAM		61505	2.269.840.740	1.260.771.173	22.432.242

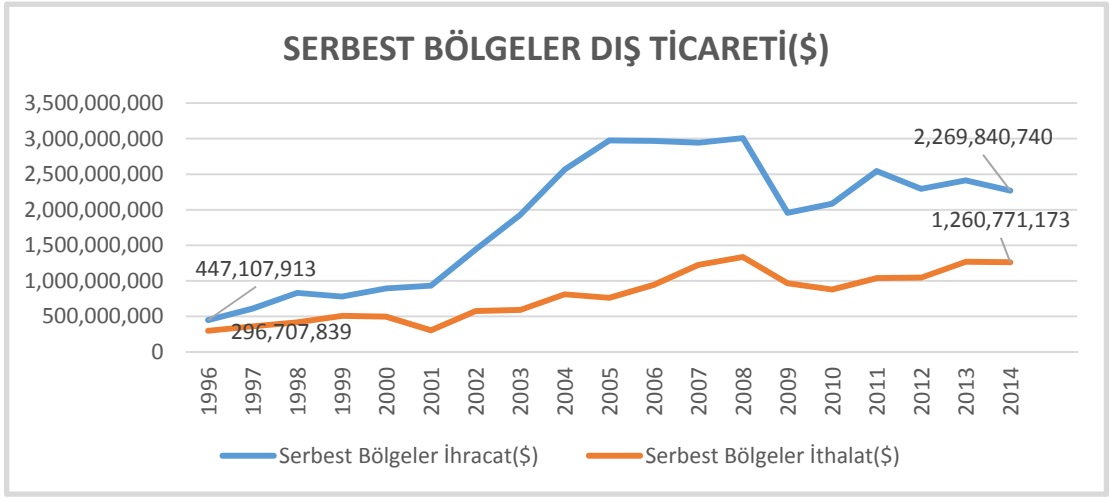
Kaynak: TÜİK, 2015 ve Ekonomi Bakanlığı(2014) verilerinden derlenmiştir.

*Ülkemizin serbest bölgelerle yaptığı ihracat ve ithalat.

Tablo-1 de görüldüğü gibi ülkemizin en fazla ihracat yaptığı serbest bölgeler Ege, Mersin, Bursa ve İstanbul Endüstri ve Ticaret Serbest Bölgeleridir. Karasal alanda en fazla ihracat yaptığımız serbest bölge Kayseri Serbest Bölgesi olmuştur.

Ülkemizin serbest bölgelere yaptığı ihracatının uzun yıllar zaman serisi içinde incelediğimizde her yıl artış gösterdiği anlaşılmaktadır. 2014 yılında toplam ihracatımızın yaklaşık %1,5 'ini gerçekleştirdiğimiz serbest bölgeler ülkemiz dış ticaretinde önemli bir etkiye sahiptir. Diğer taraftan serbest bölgeler ülkemiz için önemli bir ithalat noktası olup toplam ithalatımızın%0,5'ini gerçekleştirmektedir.

ŞEKİL 4 ÜLKEMİZDEN SERBEST BÖLGELERE YAPILAN DIŞ TİCARET DEĞERLERİNİN YILLAR İÇİNDE DEĞİŞİMİ (\$)

Kaynak: TÜİK, 2015

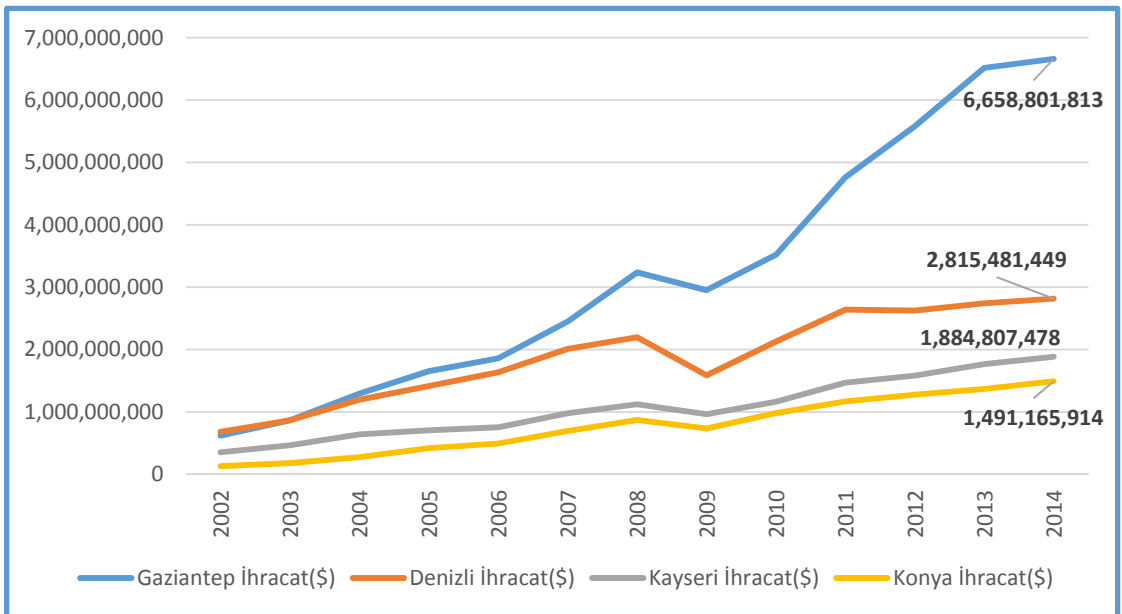
Serbest bölgelerde ticaret dört yönlü gerçekleşmektedir. Toplam ticaret hacimleri yurt içinden serbest bölgelere, serbest bölgelerden yurt içine, serbest bölgelerden yurt dışına ve son olarak yurt dışından serbest bölgelere mal girişinin toplamından oluşmaktadır. Serbest bölgelerin 2010 yılı itibariyle ticaret hacimleri incelendiğinde genel olarak bir artış gözlemlenmektedir.

Tablo-2 den anlaşılacağı üzere serbest bölgelerde gerçekleşen ticaretin yönü ağırlıklı olarak yurt dışı ile olan ticaret akımlarından oluşmaktadır. Serbest bölgelerden yurt dışına ve yurt dışından serbest bölgelere olan dış ticaret son yıllarda sürekli artış göstermiş olup 2014 yılında toplam ticaretin yaklaşık %67'sini oluşturmuştur. Yurt içinden serbest bölgelere olan ticaret değer olarak artış göstermesine karşın oransal olarak önemli bir değişim yaşanmamıştır.

TABLO 3 YÖNÜ İTİBARIYLA SERBEST BÖLGELERİN TOPLAM TİCARET HACİMLERİNDE YAŞANAN DEĞİŞİMLER

	2010	2011	2012	2013	2014
Yurt içinden serbest bölgelere	2.294.777	2.668.180	2.971.393	2.886.929	2.732.526
Serbest Bölgelerden Yurtiçine	5.291.189	5.800.743	5.753.556	5.161.974	4.683.242
Yurt Dışından serbest bölgelere	6.625.524	7.252.802	7.252.802	7.490.100	7.058.603
Serbest bölgelerden yurtdışına	4.360.716	6.924.450	7.070.643	7.701.394	7.957.871
TOPLAM	18.572.206	22.646.175	23.053.135	23.240.397	22.432.242

Büyük havaalanları ile limanlara yakın alanlarda daha fazla yoğunlaşan serbest bölgeler gerek dünyada gerekse ülkemizde önemli ticaret ve sanayi potansiyeli olan karasal alanlarda da kurulmuşlardır. Ülkemizde karasal alanlarda serbest bölgesi olan ve kuruluş tarihleri sırasıyla Kayseri, Gaziantep ve Denizli Serbest Bölgelerinin kurulu olduğu illere dış ticaret performansı açısından önemli katkılar sağladığı düşünülmektedir. Sahip olduğu sanayi altyapısı, ticaret kültürü, KOBİ sayısı açısından lider konumda olan Konya ilimiz Serbest bölgeye sahip olamamasına karşın önemli bir ihracat performansı sergilemektedir.

ŞEKİL 5 KARASAL ALANLARDAKİ SERBEST BÖLGE İLLERİNİN KONYA İHRACATI İLE KARŞILAŞTIRMASI (\$)

Kaynak: TÜİK, 2015

İllerin toplam ihracat rakamları içerisinde serbest bölgelere yapılan ihracat değerleri yaklaşık olarak %1 ile %0,5 arasında değişiklik göstermektedir. Konya'nın 2002 yılı itibariyle Türkiye'deki serbest bölgelere olan ihracatlarına baktığımızda en fazla ihracatı Ege Serbest Bölgesi ile Mersin serbest Bölgesine yaptığı anlaşılmıştır. Bunları İstanbul Endüstri ve Ticaret Serbest Bölgesi ile Yumurtalık Serbest Bölgeleri takip etmektedir.

TABLO 4 KARASAL ALANLARDAKİ SERBEST BÖLGELERİN BULUNDUĞU İLLER İLE OLAN İHRACAT DEĞİŞİMİ(\$)

	Denizli-Denizli SB ile olan ihracatı	Gaziantep- Gaziantep SB ihracatı	Kayseri-Kayseri SB ile ihracatı	Konya-Tüm SB ile ihracatı
2002	0	11.567.708	10.015.629	7.456.313
2003	15.231.747	5.539.554	13.289.350	6.606.709
2004	30.179.696	10.436.446	21.826.468	13.164.391
2005	35.084.568	13.736.654	38.653.125	28.940.976
2006	16.170.087	11.517.463	78.972.017	30.021.310
2007	16.872.031	9.665.604	86.567.810	27.591.285
2008	5.958.363	7.831.821	83.032.781	36.631.182
2009	3.714.686	5.312.146	65.456.331	30.479.198
2010	4.568.267	6.997.927	73.990.941	23.685.489
2011	5.508.682	8.938.057	77.516.789	20.573.762
2012	5.000.880	25.487.671	84.437.121	19.309.813
2013	3.655.134	81.693.481	84.749.616	18.488.554
2014	3.007.426	47.993.448	93.044.325	16.594.231

Kaynak :TÜİK Dış ticaret verileri, 2014

C. KONYA'NIN SERBEST BÖLGE KURULUMUNDA TERCİH EDİLEBİLİRLİĞİNİ ÖNE ÇIKARAN ÜSTÜNLÜKLERİ

Bugün Konya 1,45 milyar dolarlık ihracat kapasitesi ile ülkemizin en önemli endüstri bölgelerindedir. Konya, ülkemizin ve coğrafi olarak içinde bulunduğu İç Anadolu Bölgesinin tarım, ticaret, sanayi ve inanç turizmi açısından cazibe merkezi olarak çevresindeki illere lokomotiflik görevi yapan, ülke ekonomisine ciddi katkıları bulunan bir üretim üssüdür.

Ekonomide kendi öz sermayesi ile kalkınmayı başarmış bir il olan Konya, Organize Sanayi Bölgeleri ve Özel Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, iş yeri sayısı ve girişimci sayısı ile Türkiye'de en fazla KOBİ'yi bünyesinde barındıran iller arasında yerini almıştır. Türkiye genelinde faaliyet gösteren yaklaşık 210 bin KOBİ'nin yaklaşık 20 bini KOBİ başkenti olarak anılan Konya'dadır.

Konya karadan 3 saat içinde 10 milyon kişiye ulaşabilme imkânı (Ankara, Antalya, Kapadokya) sunmakta olup il ve devlet yolu ve bölünmüş yol uzunluğunda 1. sıradadır. Türkiye'nin en büyük limanına (Mersin) 4 saat mesafededir. Türkiye'nin tüm metropollerine (İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin). Demir yolu bağlantısı ile demiryolu uzunluğunda 2. sıradadır. Hızlı trenle; Konya-İstanbul 4 saat 20 dakika, Konya-Ankara 1 saat 35 dakika, Konya-Eskişehir 1 saat 42 dakika sürmektedir. Tüm bu erişilebilirlik potansiyeli ile birlikte ülkemiz ulaşımında merkezi konumda olması gibi özelliği ile serbest bölgeyi besleyebilecek ulaşım altyapısına sahiptir.

Arazi potansiyeli olarak da Konya Türkiye'nin en şanslı şehri sayılabilir. Düz arazi varlığı büyük fabrikaların ve farklı sektörlerden yatırımlar açısından başta altyapı maliyetleri olmak üzere birçok avantaj sağlamaktadır. Ayrıca Konya deprem riski en düşük iller arasında yer almaktadır.

Konya'da halen sürmekte olan hızlı tren projeleri, lojistik köy projesi, Konya Ovaları tarım ve sulama projeleri gibi büyük kamu projelerinin yanı sıra kümelenme faaliyetleri, kurumlar arası güçlü işbirliği faktörler önemli katkılar sağlayacak olup tercih edilebilirlik düzeyini artıracaktır.

D. KONYA NEDEN SERBEST BÖLGEYE İHTİYAÇ DUYUYOR?

Konya son yıllarda kendi yerel dinamikleri ve KOBİ temelli esnek üretim yapısıyla imalat sanayinde küresel piyasalara entegre olmaya başlayan bir endüstriyel büyüme odağı olmaya doğru ilerlemektedir. Konya'da yapılan ihracatın neredeyse tamamına yakınının imalat sanayiden kaynaklı olması bu duruma en çarpıcı örnektir. Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisinde tanımlanan "Büyüme Odakları" özelliklerini taşıyan Konya ilimizin bu politikalar kapsamında değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. BGUS(Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi)'da büyüme odağı olan illerimiz için temel

amacın “büyüme odaklarının yerel potansiyellerini temel alarak rekabet güçlerini geliştirmek ve küresel üretim sistemlerine entegrasyonlarını sağlamak” olduğu ifade edilmiştir. Bu doğrultuda büyüme odağı illeri arasında yer alan Konya ilimizin uluslararası düzeyde rekabet güçlerini artırarak katma değerli mal ve hizmet üretimi ile ihracı açısından konumlarını güçlendirmeleri beklenmektedir.

Ulusal ve küresel ölçekte bölgelerin rekabetçilik göstergelerinden bir tanesi de bölgelerin dış ticaret performanslarıdır. Bu doğrultuda 2023 Türkiye İhracat Strateji Belgesinde toplam 500 milyar dolarlık ihracat hacmine, 2014-2018 yıllarını kapsayan 5 yıllık 10. Kalkınma Planında planlı dönem sonunda **ihracatımızın 277 milyar dolara çıkarılması** hedeflenmektedir. Bu hedeflere ulaşmak için ise bölgesel ve yerel düzeyde alınacak dış ticaret tedbirleri büyük önem taşımaktadır. Keza ulusal hedefin başarıya ulaşması aynı zamanda Konya Karaman Bölgesi için alınacak bölgesel ve yerel dış ticaret tedbirlerinin performansına ve bu tedbirlerin ulusal ihracat plan ve programları ile uyumuna bağlıdır. Ülkemizin uzun vadeli koyduğu ihracat hedefleri ile 10. Planda belirlenen amaçlar doğrultusunda hazırlanan 2014-2023 Konya Karaman Bölge Planında Konya ve Karaman illerinden oluşan bölgemizin, ihracatını artıran, uluslararası ekonomilerle bütünleşmesini sağlayacak öncelik ve tedbirler yer almaktadır.

Konya yabancı sermayeli firma sayısı açısından ülke genelinin binde 5'in altında bir orana sahip olması bölgede yabancı yatırımların istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir. Bunun aşılabilmesi ve yabancı yatırımların bölgeye çekilebilmesi için bölgede yatırım teşvik yöntemleri ivedilikle uygulanmalı, serbest bölgeler kurulmalı, ucuz arazi temini ve işçiden alınan vergiler ve kurumlar vergisi aşağıya çekilmeli, doğrudan yabancı yatırım olanakları artırılmalı, bölgenin bir cazibe merkezi haline gelmesi için çalışmalar yapılmalı, uluslararası işbirlikleri geliştirilmelidir. Bu doğrultuda plan kararlarında “Yatırım Ortamının Analizi ve İyileştirilmesi” önceliği altında yer alan tedbirlerde Bölge illerinde mevcut olmayan ve özellikle yabancı yatırımlar açısından başlıca tercih yerleri olan serbest bölgenin oluşturulmasına yönelik çalışmaların destekleneceği ifade edilmektedir.

3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununda da serbest bölgelerin en önemli işlevinin ihracata yönelik yatırım ve üretimi teşvik etmek, doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji girişini hızlandırmak, işletmeleri ihracata yönlendirmek ve uluslararası ticaret geliştirmek şeklinde ifade edilmiştir.

10. Kalkınma planında ülkemizin uzun dönemde Avrasya'nın üretim üssü olma hedefi doğrultusunda plan döneminde imalat sanayiinin; daha yüksek katma değer yaratan teknoloji üretebilen bir yapıya dönüşmesini öngörmektedir. Bu doğrultuda plan dönemi sonunda yüksek teknoloji sektörlerin imalat sanayi ihracatındaki payını %3,7'den %5,5'e çıkarmayı hedeflemektedir.

Benzer şekilde Bölgesel Gelişme Ulusal Strateji Belgesinde bölgesel gelişme farklarının azaltılması geleneksel hedefinin yanında tüm bölgelerdeki atıl kalmış, değere dönüştürülmemiş kaynakların ve tüm bölgelerin içsel potansiyelinin harekete

geçirilmesi hususu da bölgesel gelişme politikasının genel amaçları içerisinde yer almaktadır. BGUS Konya ve Karamandan oluşan bölgemizde imalat sanayinin ağırlıklı olarak orta-düşük ve orta-yüksek teknoloji ürünlerde üretim yaptığı ifade edilmektedir. Tüm bölgelerin rekabet güçlerini artırmak üzere teknolojik ilerleme sağlanması, verimlilik ve istihdam düzeyinin artırılması ihtiyacı bulunmaktadır. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan “Türkiye Sanayi Strateji Belgesinde” Onuncu Kalkınma Planının dört ana ekseninden biri olan “Yenilikçi Üretim, İstikrarlı Yüksek Büyüme”nin gerçekleştirilebilmesi için Türk Sanayi yapısının yüksek teknoloji ürünler üreten bir yapıya dönüşümünün sağlanmasının gerektiği, teknolojik ürün üretme sürecinin ticarileştirme aşamasının güçlendirilmesi, teknoloji transferine yönelik ara yüzlerin oluşturulması ifade edilmiştir. Ayrıca imalat sanayi üretiminde ve ihracat içinde yüksek teknoloji sektörlerin payının artırılması ihtiyacı önemi vurgulanmıştır.

Gerek 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununda ifade edilen amaç ve kapsamlar gerekse ülkemiz vizyonunu belirleyen temel politika belgelerinden anlaşılacağı üzere ihracat potansiyelimizin ana bileşeni konumunda olan imalat sanayine hızlı teknoloji girişinin sağlanması ilimiz ve ülkemizin dış ticaret performansına dolayısıyla küresel ölçekte rekabetçiliğine olumlu etki yapacağı tartışılmaz bir gerçektir.

2014 yılında 1,49 milyar dolar ihracatıyla ülkemizde 14. sırada yer alan Konya 2023 yılında 15 milyar dolarlık bir ihracat rakamını hedeflemektedir Bu kapsamda gerek ihracatın artırılması gerekse de yatırım ortamının iyileştirilmesi ve yabancı yatırımcıların Konya’ya çekilmesi için Konya merkezli bir serbest bölgenin kurulması ilin ihracat performansının ve sahip olduğu işletmelerin küresel ölçekte rekabet güçlerinin artırılması bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması ve bölgesel kalkınmanın sağlanması noktasında büyük önem arz etmektedir.

E. EK-1 DÜNYADA İÇ BÖLGELERDE KURULMUŞ SERBEST BÖLGE

ÖRNEKLERİ⁹

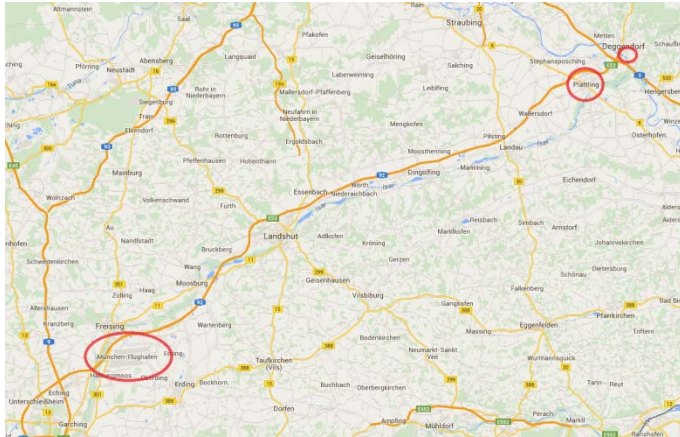
Çalışmanın bu bölümünde coğrafi olarak Konya/Karaman'a benzerlik gösteren serbest bölgeler ve özel ekonomi bölgelerine örnekler sunulmaktadır.

Özel ekonomi bölgeleri, münhasır ülkelerin ticaret ile sorumlu kurum ve kuruluşları tarafından kurulan ve ekonomik yaşamı desteklemek adına, bölgeler dâhilinde iş yapan firmaların ciddi vergi avantajlarından yararlanabildiği belli sınırlara sahip bölgeler olarak tanımlanabilir. Bu bölgelerde uygulan vergi sistemi ülkelerin kendileri tarafından belirlenmektedir.

Serbest bölge ise belli bir esasa göre kurulmuş özel ekonomi bölgelerini işaret etmekte olup bu bölgelerde mallar gümrük esaslarına tabi olmadan ithal edilip, üzerinde işlem yapılarak ya da yapılmayarak tekrar ihraç edilebilmektedir. Gümrük tarifeleri mallar bu bölgelerden ülkelerin gümrük sahasına dahil olduğu zaman uygulanmaktadır. Serbest bölgeler daha çok limanlar, uluslararası havayolları ve sınırlar gibi uluslararası ticarete fayda sağlayabilecek coğrafi avantajlara sahip yerlerde kurulmuş olmalarına karşın hammadde ya da üretim avantajı sağlayabilecekleri iç kısımlarda da kurulmuş örnekler mevcuttur.

Deggendorf Freihafen

Almanya'nın Bavyera eyaletinde bulunan Deggendorf kasabası, Münih'e 142 km uzakta

olup Almanya'daki iki tip 2 serbest bölgeden biridir. AB'deki serbest bölgelerde mallar gümrük vergisinden, KDV'den ve diğer ithalat harçlarından muafır. Ayrıca Topluluk mallarını bu bölgelerde muhafaza edilerek ihracat desteklerinden ve KDV muafiyetinden faydalanma imkânı da mevcuttur.

⁹ Ajans Konya YDO Uzmanı Ali Kerem Fidan tarafından hazırlanmıştır.

AB hukukuna göre serbest bölgeler iki çeşittir. Birinci tip serbest bölgenin etrafı çevrili olup bu bölgede bulunan tüm mallar serbest bölgeye tabi olurken ikinci tip bölgelerde bölgeye giren ürünlerin serbest bölge mevzuatına tabi olması için deklare edilmesi gerekmektedir.

Deggendorf serbest bölgesi yaklaşık 70.000 m² olup iki depoda toplam 55.000 m² depolama alanı sunmaktadır. 15 şirketin faaliyet gösterdiği alanda tahıl, gübre, çelik, çimento, kağıt ve madeni yağlar en fazla işlem gören ürünlerdir. Tuna nehrinin kıyısında kurulmuş olan bölge Münih havalimanına 120 km, en yakın tren istasyonu olan Plattling'e 13 km uzaklıktadır.

Duisburg Freihafen

Almanya'nın Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti'nde bulunan serbest bölge yaklaşık 40.000 m² alanı kapalı olmak üzere yaklaşık 120.000 m² alan üzerine kurulmuştur. 15 şirketin hizmet verdiği alan Almanya'nın en büyük iç limanı olan Ruhrorter

limanının yaklaşık %1'ini oluşturmaktadır. Duisburg Almanya'nın ilk iç serbest bölgesidir. 1990 yılında kurulmuş olan bölgede 15 firma depolama, aktarma ve gümrükleme hizmetleri sunulmaktadır. Duisburg Serbest Bölgesi de Deggendorf gibi ikinci tip serbest bölge tanımına girmektedir.

Bölgenin tren yolu bağlantısı bulunmakta olup Düsseldorf havaalanına uzaklığı 36 km'dir.

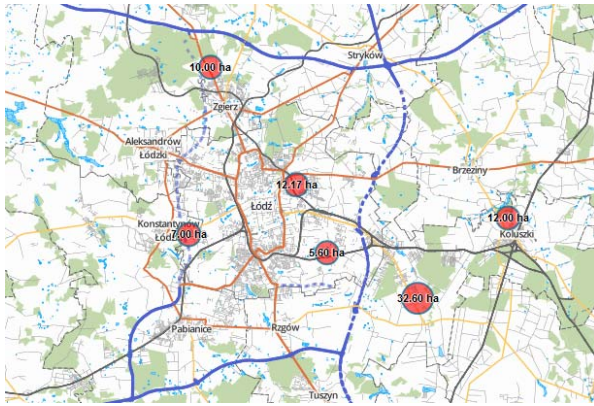
Wolny Obszar Celny Mszczonow

Polonya'nın başkenti Varşova'nın 70 km güneybatısında yer alan serbest bölge daha çok lojistik amaçla kullanılmaktadır ve Orta Polonya'daki tek serbest bölgedir. 2001 yılında kurulan bölge 31.000 m²lik alanda 11.000 m² kapalı alana sahiptir.

Genişleme çalışmaları devam eden bölgenin ilerleyen dönemde 190.000 m²'ye çıkması planlanmaktadır. Bölge Varşova-Katowice yolu üzerinde, Varşova Chopin Havalimanı'na 65km uzaklıkta yer almaktadır.

Lodz Special Economic Zone

Lodz Özel Ekonomi Bölgesi 44 ayrı parça üzerinde yaklaşık 1.3 milyon m² üzerine kurulmuş olup şehir merkezindeki altı parselin toplam alanı yaklaşık 790.000 m²'dir.

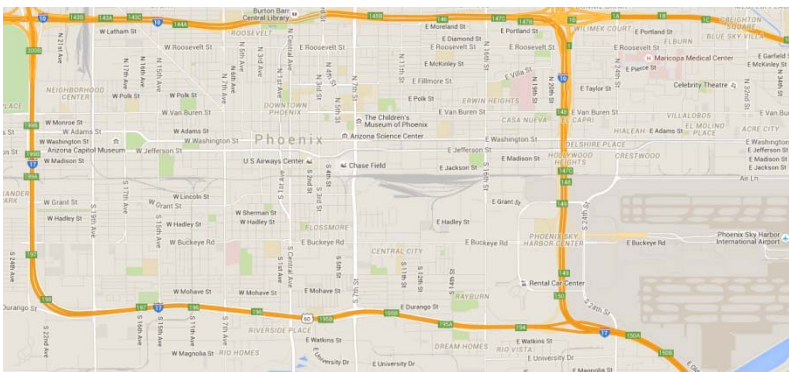
Lodz şehri Helsinki-Atina ve Berlin-Moskova karayollarının kesişme noktasında bulunmaktadır. Şehir, uluslararası havalimanı ve yakınındaki Çin'e kadar uzanan demiryolu ağı üzerinden yüksek bir erişilebilirliğe sahiptir.

Bölgede yapılacak yatırımlara %55'e kadar devlet yardımı sağlanmaktadır. Devlet yardımı kapsamında arazi ve inşaat masrafları, makine parkı oluşturma ve sosyal güvenlik istisnaları bulunmaktadır.

Bölgede yatırım yapmış önemli firmaların birkaçı Procter&Gamble, Gilette, BSH Bosch-Siemens, ABB, Fujitsu ve Indesit'tir

Phoenix Free Trade Zone

Amerika'nın Arizona eyaletinde bulunan Phoenix Dış Ticaret Bölgesi yaklaşık 1.1 milyon m² büyüklüğünde bir kullanım alanına sahip olup Phoenix Sky Harbor Uluslararası Havalimanı'nın hemen yanında yer almaktadır. Hava taşımacılığına uygun olmasının yanı sıra Güney Pasifik hattı üzerinden Los Angeles ve San Diego limanlarına ulaşım imkanı mevcuttur. Karayolu ile en yakın liman olan San Diego 585 km uzaklıktadır.

Bölgede öne çıkan sektörler gıda, elektronik, ilaç ve havacılık sanayiidir. Bölge

Union Pacific tren yolu vasıtasıyla Pasifik Okyanusu kıyısındaki limanlara ulaşım imkanı sunmakta olup yükleme istasyonuna 4 km uzaklıktadır.

ABD’de bulunan serbest bölgelerde ihraca yönelik ürünlerde gümrük ve kota muafiyeti bulunmakta, ithalatta ise federal tüketim vergisi ve gümrük vergisi ertelenmektedir. ABD Serbest Ticaret Bölgeleri ticari/lojistik amaçla kullanılmalarının yanında serbest bölgeler üst kurulu olan U.S. FTZ Board tarafından üretim izni alınmak şartıyla bu amaca yönelik işleyebilmektedirler.

Serbest bölgede üretim yapan bir şirket ayrıca tersine tarife avantajından yararlanmaktadır. Eğer bir firmanın üretiminin gümrük bedeli üretim parçalarından düşük ise firma ABD’ye malını bitmiş ürün oranları üzerinden göndermektedir. Firma bu yollarla yüksek hammadde tarifelerinden kurtulmakta ve bitmiş ürünün gümrüğünü de erteleyebilmektedir.

Las Vegas FTZ

Serbest bölge şehrin güneydoğusunda yer alan Clark County’de bulunmaktadır. Parçalı bir yapıya sahip bölge, 7 alanda toplam 5.7 milyon m² alanı kaplamaktadır. Bölge karayolu üzerinden Los Angeles limanına 426, San Diego limanına ise 526 km uzaklıktadır.

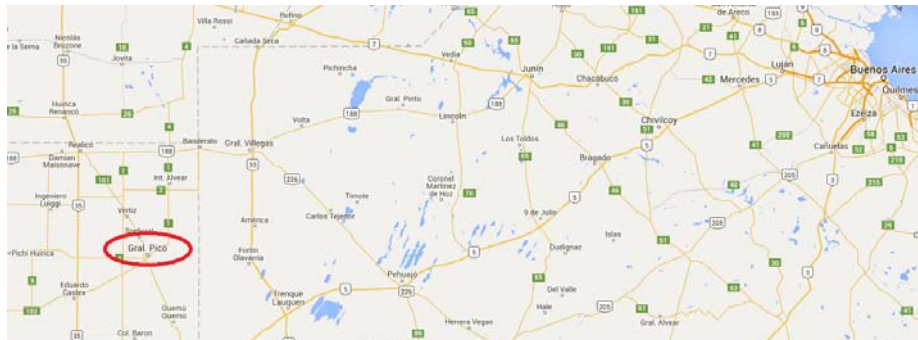
Demiryolu taşımacılığı bakımından ise Las Vegas Union Pacific Railroad’ın hizmet alanında yer almakta olup ABD’nin batı bölgelerine demiryolu ulaşım imkânı bulunmaktadır. Bu yolu kullanarak şehrin 140 km güneyindeki BNSF hattına bağlantı ve bu hat üzerinden de Los Angeles ve Long Beach limanlarına ulaşım imkânı bulunmaktadır. Demiryolu yükleme noktası ise şehir merkezine yaklaşık 30 km uzaklıkta yer almaktadır.

General Pico Zona Franca

Arjantin’in en büyük tahıl ve hayvancılık merkezlerinden biri olan General Pico, La Plata eyaletinde bulunmakta olup başkent Buenos Aires’e karayolu ile uzaklığı 630km dir.

Bölgede tarımsal üretimin yanı sıra 1970lerden itibaren gelişmekte olan bir

tarımsal makine üretimi mevcuttur.

Bölge, havalimanının hemen yanında yer almakta olup demiryolu ulaşımı bulunmamaktadır. Bölge Arjantin'i komşu ülkelere bağlayan yeni demiryolu hattının oldukça güneyinde kalmaktadır.

Bölgeye giren mallar gümrükten muafıdır. Ayrıca bölgeye giren ürünler ihracat malı olarak değerlendirildiğinden KDV muafiyeti de bulunmaktadır. Çalışanların sosyal güvenlik harcamaları da muafiyet kapsamındadır. Ayrıca bölge şirketleri iletişim ve belediye hizmetlerine yönelik vergilerden de muafıdır.

Kaşgar Özel Ekonomi Bölgesi

Çin hükümetinin ülkenin iç kesimlerinde ilan ettiği iki özel ekonomi bölgesinden biri olan Kaşgar Özel Ekonomi Bölgesi daha çok ihracat ve yatırımcı çekme odaklı olarak 2010 yılının Mayıs ayında ilan edilmiştir ve Orta Asya pazarı ve Yeni İpek Yolu projesi kapsamında işlemektedir.

Şehrin merkezine büyük bir imar hamlesi içinde

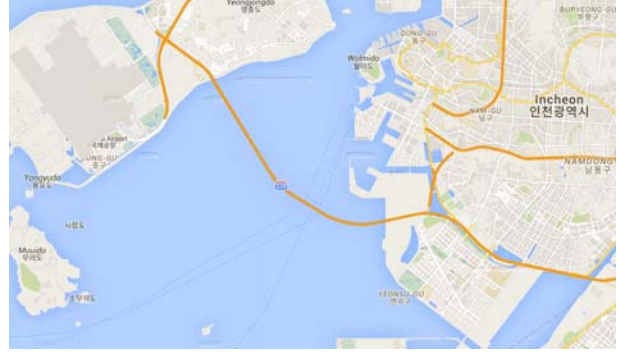
altyapı sistemleri ile birlikte 5 yılda 1 milyar dolardan fazla yatırım yapılacaktır. Şu ana kadar özel sektör tarafından ise yaklaşık 7.5 milyar dolardan fazla yatırım yapılmıştır/yapılmaya devam etmektedir.. Ayrıca Orta Asya pazarına erişim amacıyla şehrin çevre bağlantıları için otobanlar inşa edilmektedir. Bu ağ Pakistan'ın Gilgit limanına kadar uzayacaktır. Ayrıca Urumçi ve Kaşgar'ın Çin'in iç kesimlerine erişilebilirliğini geliştirmek amacıyla Sincan'ı Lanzhou'ya bağlayacak bir hızlı tren hattı inşa edilmektedir.

Orta Asya pazarının ortasında yer alan Kaşgar Duşanbe'ye 1200, İslamabad'a 1100, Taşkent'e 1000 ve Almatı'ya 880 km uzaklıktadır.

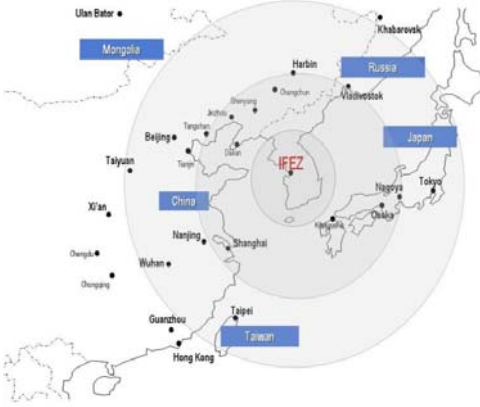
Yeongjong Serbest Bölgesi

G. Kore'nin en büyük üçüncü şehri olan Incheon'da kurulmuştur. Kargo taşımacılığında Dünya 2.'si olan yanında bulunan serbest bölgeye DHL, DB Schenker ve AMD gibi şirketler yatırım yapmıştır. Dörtbölümden oluşan Incheon, 169 km2 üzerinde 640.000'den fazla kişinin yaşayacağı bir şehir olarak tasarlanmış olup Yeongjong bölgesinde lojistik, havaalanı ve turizm amaçlı olarak yaklaşık 20 milyar dolarlık bir yatırım planlaması yapılmıştır.

Sanayi bölgesinde yarıiletkenler, otomotiv ve elektrik-elektronik sektörü öne çıkarken serbest bölge ise lojistik, yarıiletkenler, uçak parçaları retimi gibi sektörlerle uzmanlaşacaktır.

Bölgede yatırım yapacak şirketler yatırım büyüklüğü ve sektörlerine göre 5 yıla kadar gelir ve gümrük vergisinden, 10 yıla kadar da emlak vergisinden muaf tutulmaktadır.

Al Zarqa Free Zone

Başkent Amman'ın 35 km kuzeydoğusunda yer alan bölgede 65 firma ve 175 depo faaliyet göstermektedir. Kuruluş tarihi 1983'tür. 5.5 milyon km2 alanda ekonomik faaliyetlerin yanı sıra yaşam alanları da planlanmıştır. Bölgede

Bölge Ürdün'ü komşu ülkelere bağlayan yol ağının üstünde bulunmaktadır. Al Zarqa tarihi Hicaz Demiryolu'nun üstünde bulunmasına rağmen yük taşımacılığı yapılmamaktadır. Bölgenin Amman Uluslararası Havalimanı'na uzaklığı 68 km'dir.

Serbest bölgede bulunan yatırımcılar 12 yıl boyunca gelir vergisi ve sosyal güvenlik harcamalarından muaftırlar. Ayrıca Ürdünlü olmayan çalışanlar gelir vergisi ve sosyal

güvenlik harcamalarından muaftırlar. Serbest bölge üzerinden ithal ve ihraç edilen bütün mallar gümrük vergisinden muaftır. Bölgeye yapılan fiziksel yatırımlar lisans ücretlerinden ve emlak vergisinden muaftır. Sınırsız kar transferi imkanı bulunmaktadır ve bölge dahilinde üretilen mallar gümrük vergisinden muaf olarak iç pazara satılabilmektedir.